

Book Reviews

Stephen Snelders, *Leprosy and Colonialism. Suriname under Dutch Rule, 1750-1950*. (Manchester: Manchester University Press, 2017). 288 p. ISBN 9781526112996.

DOI: 10.18352/tseg.1011

De historicus Stephen Snelders bestudeert de geschiedenis van lepra in Suriname in de context van Nederlandse koloniale macht en raciale tegenstellingen. Hij onderscheidt in zijn boek een deel over de slavernijperiode en een deel over de periode vanaf de afschaffing van de slavernij in 1863 tot de onafhankelijkheid in 1975. Vanaf het moment dat de ziekte zich in de achttiende eeuw in de kolonie openbaarde, werd zij vanwege het potentiële verlies aan arbeidskrachten gezien als een bedreiging voor de plantage-economie. Artsen relateerden de ziekte aan raciale en morele aannames. Zo zou de oorsprong van de ziekte in Afrika liggen en had de uit Afrika afkomstige bevolking een aanleg voor de ziekte die door hun ongezonde voeding en levensstijl tot uitbraak kwam. De ziekte zou zich vervolgens vooral door seksuele contacten tussen Afro-Surinamers en Europeanen verspreiden en uiteindelijk de Europese suprematie kunnen ondermijnen.

Artsen hielden zich vooral bezig met het diagnosticeren van de ziekte en nauwelijks met de genezing. De ziekte werd vanaf het begin bestreden door het isoleren van de patiënten. De besmette slaven en vrije Afro-Surinamers werden eerst naar het etablissement Voorzorg en vervolgens naar Batavia aan de monding van de Copenname gebracht. In dat afgelegen oord werden de zieken gedumpt zonder medische zorg en met weinig toezicht. De zorg voor de lepra patiënten in Batavia werd door het koloniale bestuur toegewezen aan de katholieke missie die daardoor voor het eerst een plek kreeg in het overwegend protestantse koloniaal Suriname. Aan lepra lijdende Europeanen mochten in hun eigen huis in afzondering leven. Snelders ziet in deze politiek van isolement een bevestiging van Michel Foucaults *Great Confinement* theorie over de massale opsluiting van psychiatrisch patiënten in het zeventiende-eeuwse Parijs om zo de Franse monarchie en bourgeoisie te beschermen.

Toch prevaleerde voor planters vaak het directe eigenbelang boven dat van de kolonie. Zij negeerden het advies seksuele contacten met Afro-Surinaamse vrouwen te mijden. Soms verkochten zij illegaal slaven die leden aan lepra in het moeilijk te herkennen beginstadium, of lieten zij hun zieke slaven doorwerken. Met de afschaffing van de slavernij in zicht nam het animo om ziektegevallen te melden af, omdat planters vreesden dat de financiële compensatie die zij bij de afschaffing van de slavernij in 1863 voor iedere slaaf kregen aan hun neus voorbij zou gaan als de zieke slaven voortijdig naar Batavia werden afgevoerd. Weerstand tegen het koloniale beleid kwam daarmee wellicht uit onverwachte hoek. Toch houdt Snelders in zijn analytisch kader sterk vast aan het klassieke beeld van de koloniale staat met een strikte scheiding tussen de werelden van de overheersers en Afro-Surinamers. Met voorbeelden toont hij dat de dagelijkse praktijk op alle niveaus meer flexibiliteit vertoonde.

Het tweede deel van het boek laat zien dat de afschaffing van de slavernij en de komst van arbeidsmigranten uit Brits-Indië en Java niets veranderde aan het segregatiebeleid. Internationale medische debatten, waarin inzichten over de risico's op besmetting kantelden, leken aan Suriname voorbij te gaan. Ook de ontdekking in 1873 van de lepra bacil door de Noor Armauer Hansen bracht weinig teweeg in de kolonie. Toch bleef niet alles bij het oude. Batavia paste niet langer in een modernere wordende samenleving zonder slavernij. Het geïsoleerde, verwaarloosde en van iedere medische zorg verstoken oord vol misstanden werd in 1897 gesloten. Daarmee kwam ook een einde aan het katholieke monopolie op de leprazorg. Dichter bij de stad werden drie etablissementen opgericht: het katholieke Majella, het door de Protestantse Herrnhutters gerunde Bethesda en het door de staat geleide Groot-Chatillon. Later kwam daar nog een polikliniek bij. De instellingen moesten meer medische hulp onder humane omstandigheden bieden, zonder het beleid van segregatie ter discussie te stellen. Toezicht, opsporing en gedwongen afzondering bleven gehandhaafd en werden zelfs geïntensiveerd met een stijgend aantal geregistreerde ziektegevallen tot gevolg. Pas nadat Suriname autonomie had gekregen in 1954 en er effectieve medicijnen beschikbaar kwamen, werden tussen 1958 en 1973 de polikliniek en lepra-etablissementen gesloten. Aan het gedwongen isolement kwam een einde.

Snelders wil zich in deze studie niet beperken tot het koloniale beleid ten aanzien van de ziekte en ook het Afro-Surinaamse perspectief naar voren brengen door de koloniale bronnen vanuit de 'bottom-up' methode te lezen. Toch lukt het hem slechts gedeeltelijk aan het gezichtspunt van de overheerser te ontkomen. Europeanen stonden sceptisch tegenover Afro-Surinaamse genezers die op hun beurt terughoudend waren met het delen van kennis over kruiden aan Europeanen. Anderzijds waren Europese artsen nieuwsgierig naar de behandeling door Afro-Surinaamse genezers die omgekeerd mede gebruik maakten van Europese ge-

neeswijzen. De Afro-Surinaamse spirituele verklaring voor de ziekte was het negeren van het voedseltaboe, de treef. De duiding van dit uit West Afrika afkomstige gebruik is afgeleid van het Joodse woord *Tereifa* voor voedsel dat niet koosjer is. In de twintigste eeuw nam de belangstelling van Europeanen voor de Afro-Surinaamse verklaringen en geneeswijzen toe, maar ze zouden nooit op gelijk niveau worden gesteld aan de Westerse geneeswijzen. Snelders schrijft over medisch pluralisme met een duidelijke hiërarchie.

Uiteindelijk leren we meer over hoe Europeanen tegen Afro-Surinaamse geneeswijzen aankeken dan andersom. Ook de betekenis van het isolement en de stigmatisering voor de zieken blijkt moeilijk te duiden. Aan de Brits-Indische en Javaanse patiënten worden samen nauwelijks drie pagina's besteed met het argument dat zij een minderheid uitmaakten op de etablissementen. Ook over de ziekte onder Marrons en Inheemsen geeft Snelders sporadisch informatie. Zeker over lepra in de twintigste eeuw moet toch meer informatie beschikbaar zijn. Misschien had Snelders zich iets meer van de overheidsarchieven moeten losmaken en gebruik kunnen maken van de in Suriname aanwezige kennis over lepra. Maar desalniettemin geeft de studie van Snelders een interessante en waardevolle kijk op de ziekte lepra als een sociaaleconomisch fenomeen in een context van kolonialisme en racisme.

Ellen Klinkers

Ad Knotter (ed.), *Limburg kolenland. Studies over de geschiedenis van de Limburgse kolenmijnbouw*. (Zwolle: WBooks, 2015). 416 p. ISBN 9789462580749.

DOI: 10.18352/tseg.1006

Het in het kader van het Jaar van de Mijnen (2015) en onder redactie van Ad Knotter gepubliceerde *Limburg kolenland* bevat acht bijdragen die eerder verschenen in de jaarboeken van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL). 71 Kleurenfoto's uit de collectie van de voormalige Staatsmijnen complementeren de artikelen in het fraai uitgegeven, ruim 400 pagina's tellende boek.

Ben Gales' bijdrage is gewijd aan de sociaal-liberale Egon van der Elst (1826-1897), directeur van de oudste en lange tijd enige Nederlandse kolenmijn, de Domaniale Mijn in Kerkrade en tot zijn overlijden hoofd van het Staatstoezicht op de Mijnen. De kolenwinning in Kerkrade trok in zijn tijd in de rest van Nederland weinig belangstelling, en werd vooral als een curiositeit beschouwd. Ondergrondse arbeid was al in de negentiende eeuw niet geliefd; wie mijnwerker werd, deed dat bij gebrek aan een alternatief. Collega's van Van der Elst in het Luikse mijnbekken,